

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Розглянуто поняття «фінансові вкладення» та «фінансові інвестиції», визначено об'єкти, в які здійснюються інвестування, окреслено їхні спільні та відмінні риси і виявлено, що дані поняття є тотожними. Проаналізовано підходи різних авторів до сутності поняття «фінансові інвестиції» у довідковій, науковій і навчальній літературі та констатовано відсутність єдиного підходу до розуміння й трактування даного поняття. Акцентовано на відмінності у визначенні понять «фінансові інвестиції» в бухгалтерському і податковому обліку та необхідності подальшого врегулювання даного питання на законодавчому рівні.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, інвестування, фінансові інвестиції, фінансові вкладення, капітальні вкладення, цінні папери, фінансовий облік, податковий облік.

Інвестиції нині є одним з найважливіших чинників, що сприяють економічному розвитку країни, особливо в умовах економічної нестабільності. Вони, зазвичай, дуже бажані для держави, оскільки збільшують капітал і не тільки сприяють виробництву конкурентоспроможних товарів для експорту, а й допомагають у виготовленні товарів, які до цього лише імпортували в країну. Інвестиційна діяльність є одним з важливих аспектів функціонування будь-якої комерційної організації, а інвестиції – одним з найважливіших чинників її економічного зростання, оскільки слугують джерелом формування основних і обігових фондів. Саме фінансові інвестиції характерні здатністю акумулювати найбільші ресурси, які під впливом ринкових механізмів розподіляють між підприємствами, що їх потребують. Загалом в умовах ринкової економіки процедура інвестицій є дуже важливою й актуальною, що підтверджують статистичні дані про діяльність Всеукраїнського депозитарію цінних паперів (далі – ВДЦП), а саме: за станом на 1 січня 2013 р. зареєстровані активи ВДЦП дорівнювали 613 млрд. грн. Стосовно активів, що їх обслуговує ВДЦП, то на цю саму дату загальна їх кількість становила 9417 шт., номінальною вартістю 613 401 млн. грн. Із них у бездокументарній формі обслуговують 4217 акцій номінальною вартістю 267 949 млн. грн. і 1913 випусків облігацій на 94 047 млн. грн. У документарній формі обслуговують акцій з кількістю випусків 1007 шт. номінальною вартістю 35 186 млн. грн. та облігацій підприємств – 7 шт. і 49 млн. грн. відповідно.

Також необхідно враховувати стан іноземних інвестицій, які у 2012 р. надійшли в Україну, а саме 6013,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). З країн ЄС внесено 42 979,3 млн. дол. інвестицій (78,9% загального обсягу акціонерного капіталу), з країн СНД – 4269,0 млн. дол. (7,8%), з інших країн світу – 7214,1 млн. дол. (13,3%). Прямі інвестиції з України здійснено до 49 країн світу, переважна їхня частка спрямована до Кіпру (89,6%) [4]. Аналіз статистичних даних про рух прямих інвестицій (належать до групи фінансових) в Україну та з України свідчить, що даний процес є позитивним, оскільки сприяє розвитку економіки, відбудові інфраструктури тощо.

Економічну природу фінансових інвестицій висвітлено у працях таких авторів, як П. Вахрін, В. Гончаров, М. Денисенко, М. Комлик, Я. Крупка, Т. Майорова, А. Пересада, Є. Пономаренко, Т. Рябко, О. Туманова, А. Шихвердієв та ін. З'ясуванням сутності поняття інвестицій займалися науковці А. Андросов, О. Бандурка, І. Бланк, Ф. Бутинець, А. Гойко, А. Загородній, В. Ільчук, М. Коробов, Н. Москалюк, П. Орлов, Т. Остапчук, К. Петрова, В. Попков, М. Пушкар, О. Рогащ, Н. Савіна, В. Семенов, Є. Сич, О. Сич, В. Федоренко, Н. Шадура, Н. Шевчишина й ін. Проте, незважаючи на цілком обґрунтований інтерес до інвестицій як економічного явища і значну кількість авторських позицій та увагу дослідників, невирішеними залишаються теоретичні питання щодо їх економіко-правової сутності.

Відповідно до цього, завдання нашого дослідження полягає в аналізі підходів до трактування поняття «фінансові інвестиції» різними авторами в довідковій, науковій і навчальній літературі й у розкритті економіко-правової сутності фінансових інвестицій та фінансових вкладень.

У процесі фінансово-господарської діяльності в підприємства постійно виникає потреба у збільшенні прибутку. А досягають цього двома шляхами: через максимізацію доходів та мінімізацію витрат. Якщо говорити про зменшення витрат, то в даному випадку розглядається перехід виробництва на комп'ютеризовану форму з меншою чисельністю працівників, тобто з меншою сумою фонду оплати праці з відповідними нарахуваннями та відрахуваннями. Також напрямо зменшення витрат є зниження рівня собівартості продукції тощо.

Для того, щоб максимізувати доходи, відомі різні шляхи. Серед основних виділяють такі: збільшення доходів від реалізації товарів, робіт, послуг; розширення виробництва; здійснення вкладень в інші підприємства. У цьому контексті важливо знати, що саме розглядається під поняттям «вкладення». Варто зазначити, що жоден з досліджених нами словників не пояснює сутності поняття «фінансові вкладення» окремо від фінансових інвестицій, а це значно ускладнює його розуміння. При цьому розрізняють два основних види вкладень: капітальні та фінансові. Капітальні вкладення (інвестиції) розглядаються з позицій реконструкції, монтажу, ремонту основних засобів та інших матеріальних активів, що перебувають на балансі підприємства. До капітальних вкладень також відносять будівництво як підрядним способом, так і власними силами.

Якщо ж говорити про фінансові вкладення – це абстрактні кошти, котрі мають давати підприємству дохід протягом певного часу. При чому, не зазначено, протягом якого періоду це повинно бути здійснено. Тобто дане вкладення може дати підприємству дохід як у поточному періоді, так і в довготерміновому. До фінансових вкладень відносять: внески в статутні капітали інших підприємств (у т. ч. дочірніх), у цінні папери (акції, облігації) інших підприємств, процентні облігації державних та місцевих позик, на депозитні рахунки банків, на ощадні сертифікати; позики, надані іншим організаціям; вкладення майна за договорами про спільну діяльність. Якщо ж звернути на фінансові вкладення детальнішу увагу, то можна зробити висновок, що не всі вкладення капіталу є фінансовими інвестиціями. Так, у будь-якої юридичної особи, зайнятої в сфері матеріального виробництва або торгівлі, вилучення ресурсів у вкладення з метою отримання доходу означатимуть фінансові вкладення. В організаціях, що зайняті у фінансовій сфері і належать до професійних учасників ринку цінних паперів, фінансові вкладення не є вилученням ресурсів та, відповідно, не служать фінансовими вкладеннями. Для названих організацій робота з цінними паперами, що придбані за власні кошти і за кошти клієнтів, становитиме предмет їхньої основної (статутної) діяльності. На рисунку 1 наведено спільні та відмінні риси між поняттями «фінансові вкладення» і «фінансові інвестиції».

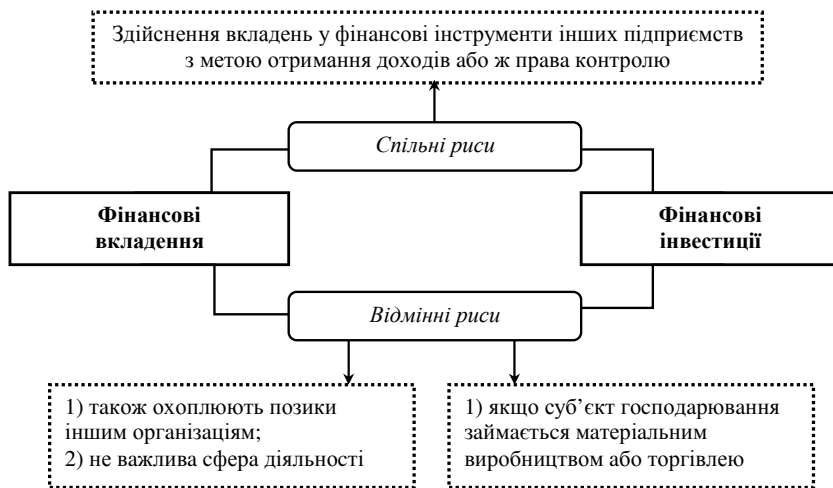

Рис. 1. Порівняння понять «фінансові вкладення» та «фінансові інвестиції»

Отже, основна відмінність між поняттями «фінансові вкладення» та «фінансові інвестиції» полягає у сфері діяльності, в якій працює суб'єкт госпо-

дарювання, і напрямками вкладення. Спільною рисою обох понять є здійснення вкладень для отримання в майбутньому економічних вигод, а саме у вигляді доходу, або ж прибутку. Тобто, якщо говорити про сутність понять «фінансові вкладення» та «фінансові інвестиції», то слід зазначити, що вони є аналогічними, однак потрібно враховувати сферу господарювання, якою займається організація. Якщо ж розглядати інвестиції в загальному, то даний термін походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». У широкому трактуванні інвестиції можуть бути визначені як довготермінове вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення, тобто вкладення капіталу для створення та отримання майбутнього чистого прибутку, що перевищує загальну початкову величину інвестицій (вкладеного капіталу). При цьому приріст капіталу має бути достатнім, щоб компенсувати інвесторові відмову від використання наявних коштів на споживання в поточному періоді, винагородити його ризик та відшкодувати втрати від інфляції у майбутньому періоді [8, 326].

Фінансові інвестиції – це активна форма ефективного використання вільного капіталу підприємства, яка має особливості у тому, що: здійснюється на пізніших стадіях розвитку підприємства, коли задоволені його потреби в реальних інвестиціях; дає можливість здійснювати зовнішнє інвестування в країні й за її межами; є незалежним видом господарської діяльності для підприємств реального сектору економіки, оскільки стратегічні завдання їх розвитку можна виконувати тільки шляхом вкладень капіталу до статутного фонду і придбання контрольних пакетів акцій інших підприємств; дає змогу підприємству реалізувати окремі стратегічні цілі свого розвитку швидше і дешевше; підприємство має можливість вкладати кошти як у безризикові інструменти, так і в спекулятивні, й, таким чином, здійснювати інвестиційну політику як консервативний або агресивний інвестор; порівняно з реальними інвестиціями (проектами) потребує мінімум часу для прийняття управлінських рішень [3]. Визначення сутності поняття «фінансові інвестиції» наводять різні автори в довідковій, науковій і навчальній літературі. Ці погляди узагальнено на рисунку 2.

Із нього видно, зокрема, що поняття «фінансові інвестиції» трактують по-різному, а саме: як вкладення коштів; вкладення капіталу; господарські операції; форма руху національного фінансового капіталу; засіб забезпечення механізму функціонування держави. Найбільше науковців, а саме 32% (Т. Майорова, А. Пересада, П. Орлюк, Л. Воронова, А. Борисов, А. Воронцовский, С. Мочерний) схилиються до думки, що фінансові інвестиції – це саме інвестування, вкладення коштів у фінансові інструменти, а також фінансові активи.

Також 23% авторів, а саме П. Вахрин, Ю. Коваленко, Г. Колесніков, А. Коноплицький, О. Герасименко та інші, вважають фінансові інвестиції вкладенням, процесом інвестування коштів у цінні папери. Інші ж підходи виділяють лише кілька авторів, що є не достатньо вагомих. Але не варто забувати про трактування даного поняття в податковому законодавстві, зокрема у Податковому кодексі України.

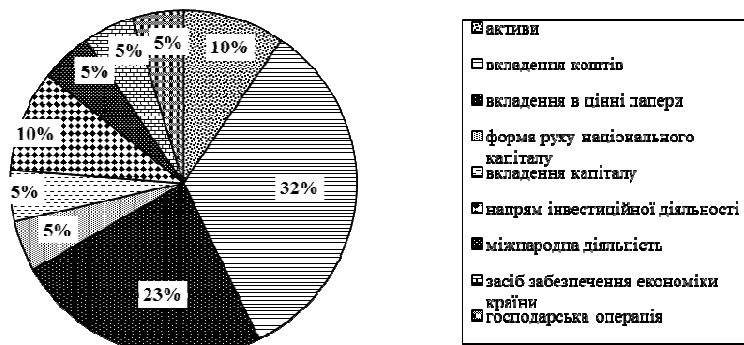

Рис. 2. Узагальнення поглядів різних авторів щодо сутності поняття «фінансові інвестиції»

Отже, можна зробити висновок, що єдиного підходу до розуміння поняття «фінансові інвестиції» нема, а це ускладнює як розуміння даного аспекту, так і відображення його в обліку.

Також проблемним питанням є відмінність трактування сутності фінансових інвестицій у бухгалтерському і податковому обліку (рис. 3).

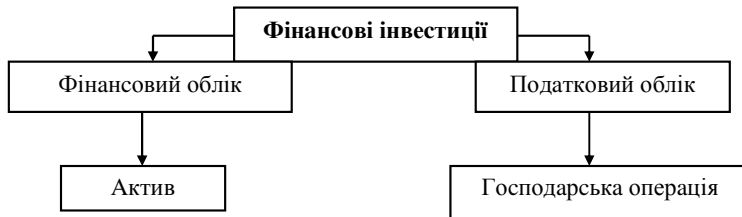

Рис. 3. Дефініції поняття «фінансові інвестиції» у фінансовому та податковому обліку

При розумінні сутності господарської операції необхідно виділити те, що це факт господарського життя, який призводить до зміни у складі майна підприємства [1, 265]. Дане визначення господарської операції наведене і в законодавчих актах. У Податковому кодексі України дане поняття не визначене, хоча при дефініції фінансових інвестицій воно згадане. Якщо ж говорити про трактування поняття «актив», то згідно зі ст. 1 Закону України про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16. 07. 1999 р. (зі змінами № 3422-IV (3422-15) від 09. 02. 2006 р.) – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікують, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Згідно з сутністю даних понять фінансові інвестиції розглядають з різних, навіть протилежних точок зору: в податковому обліку важливо, щоб відбулася зміна майна підприємства, а у фінансовому – отримання вигід у майбутньому. Якщо ж вести мову про трактування даного поняття в податковому обліку, то треба зазначити, що зміну майна підприємства можна здійснювати різними способами – як від отримання кредиту, вкладання коштів на депозитний рахунок, так і від інвестиційної діяльності, тобто вкладання вільних коштів у дочірні або інші підприємства, також сюди належить надання товарного кредиту. Наголосимо, що операції з фінансовими інвестиціями можуть і привести до позитивної зміни в капіталі, й спричинити негативну. Тому необхідно ретельно продумувати, чи варто здійснювати фінансове інвестування.

Якщо ж повернутися до трактування сутності «фінансові інвестиції» у фінансовому обліку, то йдеться про ресурси підприємства, які воно контролює. При цьому є різні права власності на ресурси (іноді підприємство може володіти активами, але не контролювати їх). Дане проблемне питання теж потребує врегулювання на законодавчому рівні. При розгляді питання щодо сутності фінансових інвестицій необхідно також визначити об'єкти, в які здійснюють інвестування. Об'єктами інвестиційної діяльності служать: новостворювані й модернізовані основні фонди в усіх галузях народного господарства; цінні папери; цільові грошові вклади; науково-технічна продукція; інші об'єкти власності; майнові права; права на інтелектуальну власність [2].

Питання щодо фінансових інвестицій розглядають різні автори в періодичній літературі. Узагальнення їх поглядів наведено у таблиці 1.

Із таблиці видно, що найбільше авторів – 17,1% (Н. Алпатова, Ю. Асист, Г. Беднарчук, Г. Бикова, Т. Воробець, А. Іванський, В. Кабанов, І. Киян, Ю. Кловська, О. Лиса, О. Лукомська, Г. Стефашин) приділяють увагу нормативному регулюванню операцій з фінансовими інвестиціями. 15,7% авторів (Г. Бикова, Н. Білова, О. Папінова, Ю. Єгорова, І. Киян, Ю. Кловська, І. Пономаренко, О. Цейтельман, В. Якимашенко) приділяють увагу цінним паперам. Також достатньо уваги приділено визначенню сутності фінансових інвестицій, саме це висвітлили 12,9% авторів (Т. Воробець, В. Гончаров, Л. Горбатюк, Є. Губа, О. Дорош, С. Іваночко, Н. Правдюк, О. Радіонов, О. Свінцов, А. Слівінська, О. Стадницька). Найменше публікацій присвячено відображенню операцій з фінансовими інвестиціями у фінансовій звітності, а також розгляду діяльності щодо залучення фінансових інвестицій.

Кожен з науковців аналізував окремий напрям питань стосовно інвестицій. Поширеним є й розгляд питань щодо залучення іноземних інвестицій в Україну, щодо інвестиційної діяльності та інвестиційного портфеля. О. Соколова [7] довела, що для прискорення реструктуризації економіки України необхідно залучати іноземні інвестиції переважно в прямій формі, зокрема у вигляді спільних підприємств. І. Федоренко [9] запропонувала організаційно-економічний механізм планування залучення та регулювання інвестицій, базований на моделі оцінки і прогнозуванні факторів, що впливають на активізацію інвестиційних процесів, а також на стратегії управління інституціональними й організаційними структурами.

Таблиця 1

Розгляд у періодичній літературі питань щодо фінансових інвестицій

№ з/п	Перелік питань, розглянутих у періодичній літературі	Вісники ВНЗ	Журнали	Кількість публікацій	% до загальної сукупності
1	Облік фінансових вкладень	3	2	5	7,1
2	Бухгалтерські рахунки	1	5	6	8,6
3	Порівняння ПСБО і МСБО	3	3	6	8,6
4	Сутність фінансових інвестицій	4	5	9	12,9
5	Діяльність із залучення фінансових інвестицій	1	-	1	1,4
6	Класифікація фінансових інвестицій	3	3	6	8,6
7	Аналіз фінансових інвестицій	2	1	3	4,2
8	Оцінка фінансових інвестицій	1	1	2	2,9
9	Нормативне регулювання	4	8	12	17,1
10	Управління фінансовими інвестиціями	1	1	2	2,9
11	Фінансова звітність	—	1	1	1,4
12	Дивіденди	—	6	6	8,6
13	Цінні папери	—	11	11	15,7
Загальна кількість		23	47	70	100

В. Пухальський [5] уточнив сутність категорії «інвестиції» на основі комплексного аналізу та узагальнення підходів до визначення ключових категорій теорії інвестицій з урахуванням особливостей трансформаційної економіки. Е. Савченко [6] удосконалив класифікацію інвестицій, яка, на відміну від раніше відомих, містить такі класифікаційні ознаки: форма власності; форма участі інвестора; форма відтворення; форма фінансування; період інвестування; форма участі в інвестуванні; форма вкладання коштів; вид інвестицій; форма реального інвестування. Тобто кожен науковець розглядав різні напрямки одного й того самого питання.

Підсумовуючи, зазначимо, що неузгодженість позицій учених щодо сутності фінансових інвестицій зумовила подальше дослідження даного питання. В ході наукового пошуку ми окреслили спільні та відмінні риси між поняттями

«фінансові вкладення» і «фінансові інвестиції», а також проаналізували підходи науковців до розуміння сутності інвестицій. Загалом можна стверджувати, що єдиного підходу до розуміння і трактування поняття «фінансові інвестиції» нема ні у навчальній, періодичній, ні в науковій літературі, що ускладнює розуміння сутності даного поняття. Також є відмінність у визначенні понять «фінансові інвестиції» в бухгалтерському і податковому обліку, що завдає труднощів практикуючим бухгалтерам при оцінці й визнанні операцій з фінансовими інвестиціями. Власне, тому й важливі формування єдиного трактування сутності поняття «фінансові інвестиції» та подальше врегулювання цього питання на законодавчому рівні.

*Zdrenyk V. **The essence of financial investments as an object of accounting: the problems and ways of their solution.** The article deals with the definition of the notion of «financial placements» and «financial investments». The objects in which investment have been made, common and differential features of these two notions have been outlined. It has been found that these concepts are identical. The approaches of different authors about the nature of the concept of «financial investment» in books, scientific and educational literature have been analyzed and the absence of a unified approach to understanding and interpretation of this concept has been established. An accent on differences in the definition of «financial investment» in the accounting and tax accounting and the need for further settlement of the issue through legislation has been made.*

Key words: investment activity, investments, investing, financial investment, financial investments, investments, securities, financial accounting, tax accounting.

*Здреник В. С. **Сущность финансовых инвестиций как объекта учета: проблемы и пути решения.** Рассмотрены понятия «финансовые вложения» и «финансовые инвестиции», определены объекты, в которые осуществляется инвестирование, очерчены их общие и отличные черты и обнаружено, что данные понятия являются тождественными. Проанализированы подходы разных авторов относительно сущности понятия «финансовые инвестиции» в справочной, научной и учебной литературе и констатировано отсутствие единственного подхода к пониманию и трактовке данного понятия. Сделан акцент на отличиях в определении понятий «финансовые инвестиции» в бухгалтерском и налоговом учете и необходимости последующего урегулирования данного вопроса на законодательном уровне.*

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиции, инвестирование, финансовые инвестиции, финансовые вложения, капитальные вложения, ценные бумаги, финансовый учет, налоговый учет.

Література

1. *Бутинець Ф. Ф.* Теорія бухгалтерського обліку : підруч. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута. – 2003. – 443 с.
2. Довготермінові фінансові інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studik.lviv.ua/rol-f-nansovogo-menedzhmentu-v-keruvann-f-nansami-organ-zats-y/dovgostrokov-f-nansov-vkladennya.html>.
3. Економічна сутність інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://diplomukr.com.ua/news/2009/02/25/376>.
4. Підсумки діяльності ВДЦП у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ausd.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id.
5. *Пухальський В. В.* Механізм управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства (на прикладі машинобудування) [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / В. В. Пухальський. – Режим доступу : <http://referatu.net.ua/referats/7569/155960>.
6. *Савченко Е. О.* Розвиток транснаціонального виробництва через прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Е. О. Савченко. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. *Соколова О. М.* Інвестиції в системі відтворення суспільного продукту [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / О. М. Соколова. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>.
8. *Терещенко О. О.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
9. *Федоренко І. А.* Механізм державного регулювання і планування залучення інвестицій [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.02.03 / І. А. Федоренко. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.